

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Plague and piety

Yiddish medical literature in early modern Europe

Zaidman , D.

Publication date

2024

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Zaidman , D. (2024). *Plague and piety: Yiddish medical literature in early modern Europe*. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Summary

Plague and Piety. Yiddish Medical Literature in Early Modern Europe

This dissertation is about the reactions to the plague in Yiddish remedy literature in western Europe, or the land of Ashkenaz, in the long eighteenth century, that is the period from 1660 to 1800. The human experience of epidemics is ancient. The plague was an umbrella term for an illness which seemed to have a diversity of forms and nature. The early modern physicians faced with the plague symptoms had a hard time pinpointing the main characteristics of the disease. The plague was simultaneously prevalent and elusive. It would appear in one guise in one place at one specific time but could change its form almost concurrently in another place. The only definite mark that was deemed by all to be typical of the disease were the notorious buboes, and even those were absent in some other cases.

Obviously, epidemics, that is events that affected the lives of tens of thousands, demanded responses from religious leaders and theologians. For Jewish communities the most scholarly responses were written in Hebrew. The majority of ordinary people in Ashkenazi communities, however, did not master the Hebrew language, but spoke and read the vernacular Yiddish. It is through Yiddish, that the remedies that were proposed from a Jewish background reached the households of ordinary families of the Jewish communities.

Remedy booklets were translated or directly written in Yiddish. They are part of a much larger literary production in Yiddish that flourished in the same geographical area and the same period. This production (notably in Amsterdam), and the motivations of authors and publishers, was studied in depth by Shlomo Berger. One of his central conclusions is that all these publications in the vernacular language rather than in Hebrew, ultimately aimed at bringing the reader closer to God. That is the first element that leads to my research question. There are two more.

When we look at the larger context of the research I am about to present, two fields of tension stand out. First, the topic of epidemics and Jews is a particularly sensitive one. On the one hand, throughout their history Jewish communities have been accused by others of being the source of epidemics. On the other hand, Jewish communities in early modern Europe lived in areas secluded from the rest of cities and, thanks to the Jewish religious laws with regard to hygiene, they were much less struck by epidemics. It only added to their suspiciousness and the fear of others towards them.

Secondly, the realm of remedy books stretches between medical scholarship on the one hand and popular health care on the other. The authors of vernacular remedy books were, to varying degrees, trained as medical doctors and the scientific developments in their field did not pass them unnoticed. They were interested in the views and practices in other cultural and national environments. The remedy books offer a sample of treatments from various medical traditions and remedies borrowed from what is called “popular science” or “popular medicine.” At the same time they are testimony to the emergence of new scientific thought based on the observation of anatomical principles, the use of natural substances for remedies and research into the natural causes of illnesses.

Against this background, the question I investigate in my study is: Is Berger’s view of piety as the ultimate aim of all publications in Yiddish in the early modern period corroborated by the Yiddish remedy books and other reactions to the plague during that time, in spite of the influence of non-Jewish vernacular remedy literature and in spite of the scientific views on epidemics that developed while our authors were writing.

To answer this question, I have examined Yiddish remedy books, broadsheets, and responsa, most of which were published in Amsterdam. The remedy books have different titles, were written by different authors and have a wide variety of contents. So far, no systematic research has been conducted on Yiddish medical books in the seventeenth and eighteenth centuries. Based on a corpus of Yiddish remedy books of the seventeenth and eighteenth centuries, I show that the spheres of spirituality and piety were of utmost importance for the Jew who wished to be protected from disease and took precedence over any form of remedy. No matter how excellent the therapy, daily prayers and abstaining from sin were crucial, piety was the *conditio sine qua non* to guarantee good health.

I present four case studies in the four central chapters of the dissertation. In each of them I offer partial translations of the Yiddish text. Another method I use is study of paratextual notes, notably the “blurps” and approbations on title pages or the first pages of the books and pamphlets. I agree with Shlomo Berger that they serve to advertise the spiritual usefulness of the texts, explaining how the advice they give would enhance religious observance.

The first Yiddish remedy book, ***Seyfer Yerum Moyshe (Amsterdam, 1679)*** was written by doctor Moyshe Rofe from Kalish, Poland, who studied medicine in Rome, Italy. This book of remedies is entirely based on classic medical studies, explaining how to recognize symptoms and how to prepare the potions. I have examined the paratexts of this book and the doctor’s recommendations to ward off the plague. Vernacular remedy

books in general were filled with advice on how to deal with the plague. The plague was a central part of life in the early modern period and the belief was that one must treat such sickness by returning to a life in accord with God's will, through repentance and prayer.

The second Yiddish remedy book, ***Seyfer Refues u'Segules (Amsterdam, 1703)*** was written by the Sabbatian Tzvi Hirsch Chotsh. Chotsh was known as a kabbalist and itinerant preacher who lived in Krakow, in Prossnitz, and in Western Europe. This book relies entirely on mystical and magical acts and incantations, using not only herbs but animals as well. In Chotsh's remedy book, I have closely investigated a remedy against the quartan fever, also known as one of the symptoms of the plague. The remedy given by Chotsh suggests making an amulet with a spider. A fascinating tradition involves the use of spiders in traditional medicine and magic. Historically, spiders were believed to cure fevers when applied directly to the skin. Just as his medieval predecessors, Chotsh's remedy with the use of a spider in a walnut hanging at the sick person's neck is based on the laws of sympathetic magic. I have presented my findings in Jewish as well as non-Jewish sources concerning this amulet. However, also in this study case, according to Chotsh, piety was of utmost importance in order to attain complete health.

The third study case is the only surviving Yiddish plague tractate titled ***Seyfer Atsires Hamageyfe (Frankfurt an der Oder, 1770)***, and is another contribution in the spreading and dissemination of Yiddish remedy publications in early modern Ashkenaz. This plague tractate has survived in the archives of the Christian Hebraist Oluf Gerhard Tychsen at the University of Rostock, a fascinating connection, which I will elaborate further on in my findings. The Yiddish plague tractate lists eighteen practical rules pertaining to the plague with the approbations of both doctors and rabbis. This tractate sheds light not only on the transmission of medical knowledge in early modern Ashkenaz but also on the intertwining social connections between Jews and Christians on the verge of the *Haskalah* [emancipation of the Jews].

The fourth study case is based on the Yiddish broadsheet ***The Maskiel El Dal Manifest (Amsterdam, 1808)***. It sheds light on the pivotal role of Dr. Ezechiel Joseph Goldsmit (1779-1829) and the Ashkenazi Relief Organization for the Poor *Maskiel El Dal* in the battle against the smallpox in Amsterdam. In the midst of a horrible smallpox epidemic in Amsterdam, he fervently acted to encourage vaccination against the smallpox among the Jewish children. Dr. Goldsmit's strong belief in the value of the new vaccination method helped to achieve his goal in vaccinating as many children as possible – Jewish and Christian alike. The Jewish doctor requested the help of the *parnassim* (community leaders) which led to the publication of the *Maskiel El Dal's* Manifest in Yiddish, urging parents to have their children vaccinated by Dr. Goldsmit. According to my research

based on Jewish and non-Jewish sources alike, from the moment this manifest had been published Dr. Goldsmit's vaccination rates in the Jewish community went up. The Yiddish remedy corpus supports Gentilcore's model that piety is always associated with magic or natural remedies. In my dissertation, I have illustrated this through the analysis of four specific cases from the Yiddish remedy corpus.

In this fourth case, however, I have added another layer to Gentilcore's model: "Politics." Political decisions have played a significant role in the debate over how to provide good health in our societies from the nineteenth century onwards and even to the present day. In April 1801, the Executive Committee of the Batavian Republic named smallpox their number one public enemy. This was confirmed in a decree promulgated in 1808 by Lodewijk Napoleon, King of Holland, which emphasized that the smallpox virus could be prevented through vaccination, which was given to the poor for free. This political decision can be seen as an example of what Michel Foucault called "Biopolitics," a government policy to regulate its people, from calculations at the level of the state down to hints and guides as to how an individual should act within several domains. Conclusions are drawn in Chapter 7. My last case study is a final contribution to the Yiddish remedy corpus in the long eighteenth century with its transition from pre-modern to modern times. The case study sheds light on the pivotal role of Dr. Ezechiel Joseph Goldsmit (1779-1829) and the Ashkenazi Relief Organization for the Poor, *Maskiel El Dal* in the battle against the smallpox in Amsterdam, who in the midst of a horrible smallpox epidemic, fervently acted to encourage vaccination against the smallpox among Jewish children. Dr. Goldsmit embarked on a journey which has made a difference in the health settings of the Jewish Ashkenazi community of Amsterdam, when he chose to try out Edward Jenner's vaccination method against smallpox.

From the nineteenth century onwards and even in our times, political decisions have had an important weight in the debate for providing good health in our societies. When I started my PhD in the year 2020, I could not visualize what facing an epidemic would feel like. A few months later, governments all over the world were once more grappling with a pandemic disease – Covid 19 – and arguing about practical solutions, three hundred years later. The world as we knew it changed overnight. We found ourselves in quarantine, disconnected from society. We were stricken with fear and panic, praying for a cure while top pharmaceutical firms worldwide were in a race for a vaccine. We were uncertain of when and how this would end.

Humanity has faced the ravages of disease, and rabbis have addressed the halakhic implications. Throughout history, the rabbinic authorities have integrated and heeded contemporary medical knowledge. In every age and during Covid-19, rabbis both

integrated and heeded the contemporaneous medical knowledge and recommendations, and instructions were forwarded to the Jewish communities.

Samenvatting

Pest en vroomheid. Jiddische medische literatuur in vroegmodern Europa

Deze dissertatie gaat over de reacties op de pest in de Jiddische remedieliteratuur in West-Europa, of het land van Ashkenaz, in de lange achttiende eeuw, dat wil zeggen de periode van 1660 tot 1800. De menselijke ervaring met epidemieën is oud. De “pest” was een overkoepelende term voor een ziekte die zich in verschillende vormen leek voor te doen. De vroegmoderne artsen werden geconfronteerd met pestsymptomen, maar hadden moeite om de belangrijkste kenmerken van de ziekte vast te stellen. De pest was tegelijkertijd alomtegenwoordig en ongrijpbaar. Op de ene plaats had ze deze gedaante, op een andere plaats had ze bijna gelijktijdig een andere gedaante. Het enige kenmerk dat door iedereen als typerend voor de ziekte werd beschouwd, waren de beruchte builen, en zelfs die ontbraken soms.

Uiteraard vereisten epidemieën, die het leven van tienduizenden beïnvloedden, reacties van religieuze leiders en theologen. Voor Joodse gemeenschappen werden de meest geleerde reacties geschreven in het Hebreeuws. De meerderheid van de gewone mensen in Ashkenazische gemeenschappen beheerste het Hebreeuws echter niet, maar sprak en las de volkstaal, het Jiddisch. Het is via het Jiddisch dat de remedies die vanuit een Joodse achtergrond werden voorgesteld, de huishoudens van gewone families in de Joodse gemeenschappen bereikten.

Remedieboekjes werden van Hebreeuws naar Jiddisch vertaald of rechtstreeks in het Jiddisch geschreven. Ze maken deel uit van een veel grotere literaire productie in het Jiddisch in die tijd in dezelfde omgeving, dat wil zeggen vooral in Amsterdam. Shlomo Berger heeft deze literaire productie en de motivatie van de auteurs en uitgevers grondig bestudeerd. Een van zijn centrale conclusies is dat al deze publicaties, in de volkstaal in plaats van in het Hebreeuws, uiteindelijk tot doel hadden de lezer dichter bij God te brengen. Dat is het eerste element dat leidt tot mijn onderzoeksvraag. Er zijn er nog twee.

Als we kijken naar de bredere context van het onderzoek dat ik ga presenteren, vallen twee spanningsvelden op. Ten eerste is het onderwerp epidemieën en Joden bijzonder gevoelig. Aan de ene kant zijn Joodse gemeenschappen in de loop van hun geschiedenis door anderen beschuldigd van het veroorzaken van epidemieën. Aan de andere kant leefden Joodse gemeenschappen in het vroegmoderne Europa in gebieden die afgezonderd waren van de steden en dankzij de Joodse religieuze wetten met betrekking tot hygiëne werden ze vaak minder getroffen door epidemieën dan de bevolkingen van die steden. Dit versterkte de argwaan en de angst van anderen jegens hen.

Ten tweede ligt het domein van remedieboeken tussen medische wetenschap aan de ene kant en volksgezondheid aan de andere. De auteurs van volkstalige remedieboeken waren in meer of mindere mate opgeleid als arts en de wetenschappelijke ontwikkelingen in hun vakgebied ontgingen hun niet. Velen van hen waren geïnteresseerd in de opvattingen en praktijken in andere culturele en nationale omgevingen. Dat blijkt uit het feit dat remedieboekjes voorbeelden geven van behandelingen uit verschillende medische tradities en uit de “volkswetenschap” of “volksgeneeskunde” van verschillende streken. Tegelijkertijd getuigen ze van de opkomst van nieuwe wetenschappelijke gedachten gebaseerd op de observatie van anatomische principes, het gebruik van natuurlijke stoffen voor remedies en onderzoek naar de natuurlijke oorzaken van ziekten.

Tegen deze achtergrond is de vraag die ik in mijn studie onderzoek: bevestigen de Jiddische remedieboekjes en andere lectuur die in de vroegmoderne periode geschreven werden om het hoofd te bieden aan de pest de opvatting van Shlomo Berger, dat vroomheid het ultieme doel is van alle publicaties in het Jiddisch in die tijd? En is dat zo ondanks de invloed van niet-Joodse volkstalige medieliteratuur en ondanks de invloed van wetenschappelijke opvattingen over epidemieën in die tijd?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik Jiddische remedieboeken, vlugschriften en responsa onderzocht, waarvan de meeste werden gepubliceerd in de zeventiende en achttiende eeuw in Amsterdam. De remedieboeken hebben verschillende titels, zijn geschreven door verschillende auteurs en hebben een grote verscheidenheid aan inhoud. Tot nu toe is er geen systematisch onderzoek uitgevoerd naar dit corpus. Op basis ervan de toon ik aan dat spiritualiteit en vroomheid van het grootste belang waren voor de Jood die beschermd wilde worden tegen ziekte, belangrijker dan elke vorm van remedie. Hoe goed een medische behandeling ook was, dagelijkse gebeden en het zich onthouden van zonde waren cruciaal, vroomheid was de *conditio sine qua non* om een goede gezondheid te garanderen.

In de vier centrale hoofdstukken van de dissertatie presenteer ik vier case-studies. In elk daarvan bied ik gedeeltelijke vertalingen van een Jiddische tekst. Een andere methode die ik gebruik, is de studie van paratekstuele notities, met name de “blurps” en notities van goedkeuring op titelpagina's of eerste pagina's van de boeken en pamfletten. Net als Shlomo Berger ben ik van mening dat ze dienen om het spirituele nut van de teksten te benadrukken, waarbij wordt uitgelegd hoe het advies dat ze geven de religieuze naleving zou verbeteren.

De eerste case-study gaat over *Seyfer Yerum Moyshe* (Amsterdam, 1679), een remedieboek dat werd geschreven door dokter Moyshe Rofe uit Kalish (Polen), die

geneeskunde had gestudeerd in Rome. Dit boek is volledig gebaseerd op klassieke medische studies, waarin wordt uitgelegd hoe symptomen te herkennen en hoe de brouwsels te bereiden. Ik heb de parateksten van dit boek en de aanbevelingen van de arts om de pest af te weren onderzocht.

Het tweede boek dat bekeken wordt, *Seyfer Refues u'Segules* (Amsterdam, 1703), werd geschreven door de Sabbatiaanse Tzvi Hirsch Chotsh. Chotsh stond bekend als een kabbalist en rondreizende prediker die eerst in Krakau en later in Prossnitz en in West-Europa woonde. Dit boek vertrouwt volledig op mystieke en magische handelingen en bezweringen, waarbij niet alleen kruiden maar ook dieren worden gebruikt. Een remedie tegen de vierdaagse koorts, ook bekend als een van de symptomen van de pest, heb ik nauwkeurig onderzocht. Chotsh beveelt een amulet aan, gemaakt van een spin in een walnoot, die teruggrijpt op het gebruik van spinnen in populaire en magische geneeskunde. Vroeger dacht men dat een spin op de huid aangebracht zou helpen tegen koorts. Deze remedie van Chotsh is net als middeleeuwse vormen ervan gebaseerd op de regels van magische sympathie. Maar ook volgens Chotsh was vroomheid van het grootste belang om een goede gezondheid te bereiken.

De derde case-study betreft het enig overgebleven Jiddische traktaat over de pest, *Seyfer Atsires Hamageyfe* (Frankfurt an der Oder, 1770). Het is bewaard gebleven in de archieven van de Christelijke Hebraïst Oluf Gerhard Tychsen aan de Universiteit van Rostock en vormt daarmee een fascinerende verbinding tussen twee sociaal-culturele domeinen. Het vermeldt achttien praktische regels met betrekking tot de pest, met notities van de goedkeuring op de eerste pagina's van zowel artsen als rabbijnen. Dit traktaat werpt niet alleen licht op de overdracht van medische kennis in vroegmodern Ashkenaz, maar ook op de verbindingen tussen Joden en christenen op de rand van de *Haskalah* (emancipatie van de Joden).

Tenslotte presenteer ik het Jiddische vlugschrift *Maskiel El Dal Manifest* (Amsterdam, 1808). Het werpt licht op de belangrijke rol van Dr Ezechiël Joseph Goldsmit (1779-1829) en de *Ashkenazi Relief Organization for the Poor Maskiel El Dal* in de strijd tegen de pokken in Amsterdam. Te midden van een vreselijke pokkenepidemie in Amsterdam ijverde Goldsmit voor de vaccinatie van Joodse kinderen tegen de pokken. Goldsmit's sterke geloof in de waarde van de toen nieuwe vaccinatiemethode hielp hem zijn doel te bereiken om zoveel mogelijk kinderen te vaccineren - Joods en christelijk. Hij vroeg de hulp van de *parnassim* (gemeenschapsleiders), hetgeen leidde tot de publicatie van het Manifest van Maskiel El Dal in het Jiddisch. In dit manifest werden ouders opgeroepen om hun kinderen door Goldsmit te laten vaccineren. Volgens mijn onderzoek, gebaseerd

op zowel Joodse als niet-Joodse bronnen, gingen de vaccinatiepercentages in de Joodse gemeenschap omhoog vanaf het moment dat dit manifest werd gepubliceerd.

Het Jiddische remediecorpus ondersteunt het model van David Gentilcore dat vroomheid altijd geassocieerd wordt met magie of natuurlijke remedies. In mijn proefschrift heb ik dit geïllustreerd aan de hand van de analyse van vier specifieke gevallen uit het Jiddische remediecorpus. In dit vierde geval heb ik echter nog een andere laag toegevoegd aan het model van Gentilcore, namelijk die van de politiek. Vanaf de negentiende eeuw tot vandaag hebben politieke beslissingen een significante rol gespeeld in het debat over hoe goede gezondheid te bieden in onze. In april 1801 benoemde het Uitvoerend Comité van de Bataafse Republiek de pokken tot de grootste vijand van de volksgezondheid. Dit werd bevestigd in een decreet dat in 1808 werd afgekondigd door Lodewijk Napoleon, koning van Holland, waarin werd benadrukt dat het pokkenvirus kon worden voorkomen door vaccinatie, die gratis ter beschikking werd gesteld aan de armen. Dit politieke besluit kan worden gezien als een voorbeeld van wat Michel Foucault "biopolitiek" heeft genoemd: regeringsbeleid om het volk te reguleren, van berekeningen op staatsniveau tot aanwijzingen en voorschriften over hoe een individu zich binnen verschillende domeinen zou moeten gedragen.

Conclusies worden getrokken in Hoofdstuk 7. Volkstalige remedieboeken in het algemeen stonden vol met adviezen over hoe om te gaan met de pest. De pest was een centraal onderdeel van het leven in de vroegmoderne periode en men geloofde dat men zo'n ziekte moest afweren door terug te keren naar een leven in overeenstemming met Gods wil, door berouw en gebed.

Toen ik in het jaar 2020 aan mijn promotieonderzoek begon, kon ik me niet voorstellen hoe het zou zijn om een epidemie mee te maken. Een paar maanden later worstelden regeringen over de hele wereld opnieuw met een pandemische ziekte - Covid 19. De wereld zoals we die kenden veranderde van de ene op de andere dag. We bevonden ons in quarantaine, losgekoppeld van de samenleving. We waren getroffen door angst en paniek, biddend om genezing terwijl farmaceutische bedrijven wereldwijd een race voerden voor een vaccin. We waren onzeker over wanneer en hoe dit zou eindigen.

In elke tijd, ook tijdens Covid-19, hebben rabbijnen zowel hedendaagse medische kennis en aanbevelingen geïntegreerd in hun denken en duidelijke instructies doorgegeven aan hun gemeenschap. Vanuit historisch oogpunt kan worden vastgesteld dat rabbijnale autoriteiten zich door de tijd heen hebben toegewijd aan het assimileren en opvolgen van hedendaagse medische kennis, die zij vervolgens hebben geïntegreerd in hun besluitvormingsprocessen.

